

[ฉลองรัฐ หน้า 7-19]

ศึกษาการเล่าเรื่องในภาพยนตร์นานาชาติเกี่ยวกับโรคระบาด*

The study of the narration in the international films about the pandemic

ฉลองรัฐ เฌอมาลย์ชลมารค. วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต.

Chalongrat Chermanchonlamark. College of Communication Arts, Rangsit University.

Email : chalongrat.c@rsu.ac.th

Received: 2 August 2021 ; Revised: 13 August February 2021 ; Accepted: 15 August 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์ดัตตภาพยนตร์นานาชาติเกี่ยวกับโรคระบาดจำนวน 7 เรื่อง ซึ่งถูกเผยแพร่ระหว่างปี ค.ศ. 2000-2020 ได้แก่เรื่อง 28 Days Later (2002,England) Beat The Drum (2003,South Africa) Painted Veil (2006,USA) Contagion (2011,USA) The Flu (2013,South Korea) I Am A Hero (2016,Japan) Songbird(2020,USA) สำหรับแนวคิดที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษาประกอบด้วย 1) แนวคิดเรื่องการเล่าเรื่อง 2) แนวคิดเรื่องความหมายแฝง และ 3) แนวคิดเรื่องระบอบวิทยา โดยวัตถุประสงค์ของการวิจัยมีดังนี้ 1) เพื่อศึกษาถึงลักษณะการเล่าเรื่องในภาพยนตร์นานาชาติเกี่ยวกับโรคระบาด 2) เพื่อศึกษาถึงการสื่อสารความหมายแฝงในภาพยนตร์นานาชาติเกี่ยวกับโรคระบาด ผลการวิจัยซึ่งนำเสนอตามปัญหาคำถามวิจัยมีดังนี้

1.ภาพยนตร์นานาชาติเกี่ยวกับโรคระบาดมีการเล่าเรื่องลักษณะดังนี้ 1) ตัวละครหลักมีสามกลุ่ม ได้แก่ 1.1 ตัวเอก มักเป็นประชาชนที่ประสบภัยโรคระบาด ตัวเอกมีลักษณะเป็นเหยื่อของโรค และเป็นเหยื่อของการจัดการที่ล้มเหลว 1.2 ผู้ร้าย คือเชื้อโรคระบาดหรือพาหะนำโรค และผู้ร้ายที่เป็นมนุษย์ 1.3 ผู้ช่วย หรือตัวละครที่เป็นช่วยเหลือประชาชน คือแพทย์ พยาบาล บุคลากรทางการแพทย์หรือนักวิทยาศาสตร์ 2) ความขัดแย้งแบ่งได้สามกลุ่ม คือ 2.1 ความขัดแย้งระหว่างการควบคุมโรคกับประชาชน 2.2 ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน 2.3 ความขัดแย้งระหว่างวิทยาศาสตร์กับประเพณีความเชื่อ 3) ฉาก แบ่งเป็นสองด้าน คือ 3.1 ด้านพื้นที่ ได้แก่พื้นที่การระบาดของเชื้อโรค ซึ่งระบาดไปได้ทุกพื้นที่ ทั้งเขตเมืองและชนบท 3.2 ด้านเวลา ได้แก่ยุคสมัยของการเกิดโรคระบาด มีทั้งการระบาดในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต 4) การจบเรื่อง ภาพยนตร์มีการจบเรื่องสองแบบคือ 4.1 แบบคลี่คลาย ซึ่งภาพยนตร์ส่วนใหญ่มักจบเรื่องโดยให้สถานการณ์คลี่คลายและตัวละครหลักพบความสุข 4.2 แบบคลุมเครือ คือการที่ตัวละครยังไม่พบภาวะสงบสุขที่ยั่งยืน

*งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยรังสิต ปี 2563

2. ภาพยนตร์นานาชาติที่เกี่ยวกับโรคระบาดมีการสื่อสารความหมายแฝงดังนี้ 1) ความหมายแฝงในมิติของตัวละคร แบ่งได้เป็นสามกลุ่มคือ 1.1 ตัวเอกคือประชาชนที่ต้องดิ้นรนเอาชีวิตรอดจากโรคระบาดโดยต้องเน้นการพึ่งพาตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 1.2 ผู้ร้ายคือเชื้อโรคระบาดที่เคยมีอยู่ในสังคมหรืออาจเป็นเชื้อโรคที่มนุษย์ยังไม่รู้จักแต่อาจจะระบาดในอนาคตได้ โดยเชื้อโรคจะมีความสามารถในการกลายพันธุ์ได้ ผู้ที่สามารถเอาชนะเชื้อโรคได้คือบุคลากรทางการแพทย์และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ส่วนผู้ร้ายที่เป็นมนุษย์ ประชาชนทั่วไปจะสามารถเอาชนะได้ด้วยตนเอง 1.3 บุคคลที่จะเป็นผู้ช่วยเหลือประชาชนให้รอดพ้นจากโรคระบาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือแพทย์ พยาบาล บุคลากรทางการแพทย์ หรือนักวิทยาศาสตร์ที่มีความรู้ในการจัดการกับเชื้อโรคได้อย่างมีระบบ 2) ความหมายแฝงในมิติของความขัดแย้ง แบ่งเป็นสามกลุ่ม ได้แก่ 2.1 ความขัดแย้งระหว่างการควบคุมโรคกับประชาชน ความขัดแย้งนี้สามารถคลี่คลายได้ด้วยการอาศัยความร่วมมือจากประชาชน 2.2 ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน ความขัดแย้งนี้จะคลี่คลายได้ด้วยการที่เจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติหน้าที่อย่างมีมนุษยธรรมและทำหน้าที่อย่างเหมาะสม ไม่มองเห็นประชาชนเป็นภาระที่ต้องกำจัด 2.3 ความขัดแย้งระหว่างวิทยาศาสตร์กับประเพณีความเชื่อ ความขัดแย้งข้อนี้จะคลี่คลายได้ด้วยการให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชน และต้องอาศัยเวลาและความเชื่อใจระหว่างกัน 3) ความหมายแฝงในมิติของฉาก ในภาพยนตร์มีสองด้าน คือ 3.1 ด้านพื้นที่ ภาพยนตร์สื่อความหมายแฝงว่า เชื้อโรคสามารถระบาดไปได้ทุกพื้นที่ ไม่ว่าจะเขตเมืองหรือชนบท แต่ในพื้นที่เมืองใหญ่จะมีการระบาดที่รุนแรงกว่า 3.2 ด้านเวลา มีการสื่อความหมายแฝงว่า การระบาดของโรคมีมาแต่อดีต ปัจจุบัน และจะเกิดขึ้นในอนาคตอีก ตามประวัติศาสตร์มนุษย์ได้ต่อสู้กับโรคระบาดมาโดยตลอด แม้เผ่าพันธุ์มนุษย์จะเกิดการสูญเสียมวลครั้งใหญ่แต่ก็สามารถเอาตัวรอดได้ 4) ความหมายแฝงในมิติของการจบเรื่อง ภาพยนตร์มีการจบเรื่องสองแบบคือ 4.1 จบแบบคลี่คลาย โดยภาพยนตร์ส่วนใหญ่ที่นำมาศึกษาจะจบเรื่องแบบนี้ โดยให้สถานการณ์คลี่คลายลงและประชาชนมีความสุข ซึ่งสื่อความหมายแฝงว่า มนุษย์จะสามารถเอาตัวรอดจากโรคระบาดได้ในที่สุด 4.2 จบแบบคลุมเครือ ซึ่งภาพยนตร์ส่วนน้อยจะจบเรื่องลักษณะนี้ โดยสื่อความหมายแฝงว่า โรคระบาดไม่เคยหมดไปอย่างแท้จริง มนุษย์จะเอาชนะสถานการณ์เลวร้ายหรืออุปสรรคต่างๆ ไปได้เป็นช่วงๆ แต่ในอนาคตก็อาจจะเจอกับการระบาดของโรคอีก

คำสำคัญ: โรคระบาด ภาพยนตร์ การเล่าเรื่อง

Abstract

This research was a qualitative research study that encompassed textual analysis of 7 international films about the pandemic released during 2000-2020 which were 28 Days Later (2002, England), Beat the Drum (2003, South Africa), Painted Veil (2006, USA), Contagion (2011, USA), The Flu (2013, South Korea), I Am A Hero (2016, Japan), and Songbird (2020, USA). The concepts which formed the research framework comprised 1) Concept of narration 2) Concept of subtext and 3) Concept of pandemic. The research objectives were 1) To study the narration in the international films about the pandemic 2) To study the subtext conveyance in the international films about the pandemic. The research results in accordance with the hypothesis were, as follows;

1. The narration in the international films about the pandemic were 1) The main characters could be divided into 3 groups; 1.1 The main characters were oftentimes a group of people suffering the pandemic. They were the victims of the pandemic or the failure of management system.
- 1.2 The villain was the microorganism, transmitter of the disease or human 1.3 The assistant or

character which helped the people were physicians, nurses, medical personnel or scientists 2) The conflicts of the story could be divided into 3 groups; 2.1 Conflict between the disease control and the people 2.2 Conflict between the government officers and the people 2.3 Conflict between science and belief or tradition 3) The setting could be divided into 2 dimensions; 3.1 Space, such as the space where the pandemic spread which could be anywhere, either urban or rural areas. 3.2 Time, such as the era when the pandemic occurred which could be in the past, present or future 4) The ending could be divided into 2 ways 4.1 Resolved ending. Most films end when the situation was resolved and the main characters could find their happiness 4.2 Unresolved ending. The main characters could not find their sustainable happiness.

2. The international films about the pandemic conveyed the subtext, as follows; 1) The subtexts conveyed through the characters could be divided into 3 groups. 1.1 The main characters were the people trying to survive the pandemic through self-reliance and mutual support. 1.2 The villain was the pandemic existing in the society or any unknown microorganism which could spread in the future. This microorganism could mutate. Oftentimes, the person who could overcome the microorganism was the medical personnel or the efficient administration. If the villain was a human, the people would be able to overcome the villain by themselves. 1.3 The assistant efficiently saving the people from the pandemic were the physician, nurse, medical personnel or scientist knowledgeable in the systematic microorganism management. 2) The subtexts conveyed through the conflict could be divided into 3 groups. 2.1 The conflict between the disease control and the people. This could be resolved through the people's cooperation. 2.2 The conflict between the government officers and the people. This could be resolved through the humanitarian and proper duty performance of the government officers. They should not regard the people as the burden needed to be eliminated. 2.3 The conflict between science and belief or tradition. This could be resolved through the proper education among the public which requires time and mutual trust. 3) The subtext conveyed through the setting in the movie. The settings in the movie could be divided into 2 groups. 3.1 Space. The movie conveyed the subtext that the microorganism could spread anywhere either urban or rural areas. But the spread was more severe in the urban area. 3.2 Time. The movie conveyed the subtext that the pandemic has long existed from the past to the present, and would still exist in the future. Throughout history, humans fought with the pandemic. Although the humanity experienced the great loss, it could still survive. 4) The subtext conveyed through the ending of the movie: The ending could be divided into 2 ways. 4.1 Resolved ending. Most films in this study ended this way. The resolved situation and happy people conveyed the subtext that humans would eventually survive the pandemic. 4.2 Unresolved ending. The films barely ended this way. The conveyed subtext was that the pandemic would never be totally defeated. Humans only temporarily overcame the difficulties or obstacles, but would suffer another pandemic again in the future.

Keywords : Pandemic, Films, Narration

บทนำ

ปัจจุบันสังคมโลกได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อโรคหลายชนิด โดยเฉพาะจากเชื้อโควิด-19 ที่ส่งผลให้มนุษย์ต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปจากเดิม และมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมทั่วโลกอย่างรวดเร็ว กระทั่งนานาชาติต้องหาทางยับยั้งการแพร่ระบาดของโรคอันตรายนี้

อย่างไรก็ตาม โรคระบาดร้ายแรงที่อุบัติในโลกมีอยู่หลายชนิด และมีการระบาดอยู่หลายครั้ง แต่แต่ละครั้งของโรคระบาดได้คร่าชีวิตมนุษย์ไปจำนวนมาก การระบาดในอดีตอาจมีหลักฐานให้คนรุ่นหลังศึกษาไม่มาก แต่กระนั้นชนรุ่นหลังก็สามารถสืบค้นข้อมูลได้บางส่วน ซึ่งข้อมูลเหล่านั้นก็สามารถช่วยให้คนยุคปัจจุบันมีแนวทางไว้จัดการกับการระบาดของโรคใหม่ๆ ได้ สุเจน กรรพฤทธิ์ (2563:73) ได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์โลกที่ต้องเผชิญกับโรคระบาดไว้ดังนี้ “โรคระบาดไม่ใช่เรื่องใหม่ในประวัติศาสตร์ ยุคก่อนกำเนิดรัฐชาติ ทั่วโลกมีโรคไม่กี่ชนิดที่ระบาดใหญ่(Pandemic) จนได้รับการบันทึกเอาไว้ โรคหลักคือกาฬโรค ไข้ทรพิษ อหิวาตกโรค และไข้หวัด ที่เรอาจเรียกมันว่า จตุภาคีแห่งความตาย” นักวิจัยแห่งมหาวิทยาลัยจอห์น ฮอปกินส์ นามว่า แกรม มูนิเย่ (อ้างใน National Geographic, 2563:53) ได้กล่าวถึงโรคระบาดที่เกิดขึ้นรุนแรงในหลายประเทศ ในรอบ 200 ปีที่ผ่านมาว่า ได้แก่โรคดังต่อไปนี้ ไข้หวัดใหญ่รัสเซีย (1889-1890) ระบาดในยุโรป มีผู้เสียชีวิต กว่าหนึ่งล้านคน กาฬโรค (1899-1922) ระบาดจากจีน แพร่ไปอินเดีย และอินโดนีเซีย มีผู้เสียชีวิตราวสิบล้านคน โรคเอดส์ (1981-ปัจจุบัน) มีการระบาดทั่วโลก มีผู้เสียชีวิตไปแล้วราวสามสิบล้านคน และไข้หวัดใหญ่ฮ่องกง ที่ระบาดไปไกลถึงสหรัฐอเมริกา มีผู้เสียชีวิตราวหนึ่งล้านคน สำหรับโลกยุคปัจจุบัน มนุษย์โลกกำลังเผชิญกับภัยอันตรายของโรคระบาดชนิดที่เรียกย่อยๆ ว่าโควิด-19 อันหมายถึงโรคระบาดจากไวรัสสายพันธุ์โคโรนาที่แพร่กระจายในปลายปี ค.ศ.2019 ซึ่งส่งผลให้ประชาชนแทบทั้งโลกต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปจากอดีตอย่างมากมาย อีกทั้งยังสร้างผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจทั่วโลกให้ตกต่ำอย่างรวดเร็ว กระทั่งนานาชาติต้องขนขวายหาแนวทางรักษา ยับยั้งและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคอันตรายนี้อย่างเร่งด่วนที่สุด เนื่องจากมันได้คร่าชีวิตของผู้คนทั่วโลกไปแล้วจำนวนมาก กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข (2564) รายงานเมื่อ วันที่ 1 สิงหาคม 2564 ระบุว่า มีประชาชนทั่วโลกเสียชีวิตแล้วกว่า 4,234,090คน และมีผู้ติดเชื้อจากทั่วโลก 198,579,091 คน

ผลกระทบอันใหญ่หลวงจากการระบาดของโรคโควิด-19 บ่งชี้ให้เห็นว่านานาชาติยังขาดความพร้อมในการรับมือกับการระบาดของโรคอย่างฉับพลัน แม้บางประเทศจะรับมือได้ดี แต่ในภาพรวมพบว่า ปัญหาโรคระบาดคืออันตรายที่ร้ายแรง มนุษย์จำเป็นต้องเรียนรู้จากอดีตให้มาก มนุษย์จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลนานาชาติเพื่อค้นหาแนวทางอันเหมาะสมสำหรับการรับมือกับโรคระบาดทั้งหลายที่ไม่อาจคาดเดาได้ว่าจะจุใจเราเมื่อใด

ภาพยนตร์ถูกจัดเป็นแหล่งข้อมูลชนิดหนึ่งที่สามารถบอกเล่าแนวคิดหรือแนวทางในการเผชิญโรคระบาดให้แก่ประชาชนได้ แม้ภาพยนตร์ทั้งหลายจะเน้นให้ความบันเทิงเป็นหลัก แต่เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ภาพยนตร์บางเรื่องสามารถให้ข้อคิดดีๆ แก่ผู้ชมได้ ภาพยนตร์บางเรื่องสามารถสะท้อนภาพสังคมในบางยุคสมัยได้ดี ดังนั้นการศึกษาวเคราะห์ภาพยนตร์บางเรื่องอาจได้รับข้อมูลที่เกิดประโยชน์ก็เป็นไปได้ หากมองย้อนกลับไปสำรวจประวัติศาสตร์วงการภาพยนตร์ของโลก จะพบว่ามีผู้ผลิตหลายรายที่ได้สร้างภาพยนตร์เกี่ยวกับโรคระบาดขึ้นมาเป็นระยะๆ ซึ่งบางเรื่องได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง ขณะที่บางเรื่องเสนอข้อมูลที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อผู้ชมมาก โดยเฉพาะในด้านการกระตุ้นเตือนให้เกิดการตื่นตัวเรื่องการดูแลสุขภาพ การป้องกันพิษภัยของโรคระบาด สำหรับภาพยนตร์ในอดีตที่มีการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับโรคระบาดได้อย่างโดดเด่น มีอาทิเรื่อง 12 Monkeys(1995)

ที่เล่าเรื่องเกี่ยวกับโรคระบาดจากเชื้อไวรัสที่ทำให้มนุษย์ต้องล้มตายและต้องหลบซ่อนตัวอยู่ใต้ดิน อีกเรื่องคือ Outbreak (1995) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโรคระบาดที่แพร่กระจายในสหรัฐอเมริกา โดยภาพยนตร์สื่อความหมายแฝงถึงเชื้อไวรัสอีโบล่าที่แพร่ระบาดในยุคที่ภาพยนตร์กำลังออกฉาย แม้ภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องจะเป็นเรื่องจากจินตนาการ แต่มันได้ช่วยกระตุ้นเตือนให้ประชาชนระมัดระวังภัยจากโรคระบาดพอควร สำหรับวงการภาพยนตร์ในปัจจุบัน ได้มีการตระหนักถึงการแพร่ระบาดของโรคภัยต่างๆ เป็นระยะๆ โดยมีภาพยนตร์หลายเรื่องได้หยิบยกประเด็นน่ากลัวเหล่านี้มาพูดถึงอย่างน่าสนใจ ซึ่งการเล่าเรื่องในภาพยนตร์แต่ละเรื่องจะมีการนำเสนอ สาเหตุการเกิดโรคระบาด การยับยั้งการแพร่เชื้อ อุปสรรคในการหยุดเชื้อโรค รวมถึงแนวทางในการรักษาและบรรเทาการแพร่ระบาดด้วย ฉะนั้นแม้การเล่าเรื่องในภาพยนตร์จะมุ่งตอบสนองความบันเทิงเป็นสำคัญ แต่ในอีกด้านหนึ่งการเล่าเรื่องในภาพยนตร์สามารถสร้างความตระหนักและเสนอแนะข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ชมได้เช่นกัน จากเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น จึงนำไปสู่การวิจัยเรื่อง ศึกษาการเล่าเรื่องในภาพยนตร์นานาชาติเกี่ยวกับโรคระบาด สำหรับภาพยนตร์ที่นำมาศึกษานั้นประกอบด้วยภาพยนตร์นานาชาติที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการระบาดของโรคต่างๆ ที่ถูกผลิตและเผยแพร่ระหว่างปี ค.ศ. 2000-2020 จำนวน 7 เรื่อง ได้แก่เรื่อง 28 Days Later (2002, England) Beat The Drum (2003, South Africa) Painted Veil (2006, USA) Contagion (2011, USA) The Flu (2013, South Korea) I Am A Hero (2016, Japan) และ Songbird (2020, USA) ทางด้านประโยชน์ของการวิจัยในครั้งนี้คาดว่าจะช่วยสร้างองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการศึกษาศึกษาการเล่าเรื่อง และต่อการศึกษาศือสารสื่อความหมายแฝงต่างๆ ของสื่อภาพยนตร์ นอกจากนี้ผลการศึกษายังอาจช่วยให้เราทราบถึงแนวทางอันเป็นประโยชน์ต่อการรับมือกับโรคระบาดที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคตด้วย

ปัญหานำวิจัย

- 1 ภาพยนตร์นานาชาติเกี่ยวกับโรคระบาดมีการเล่าเรื่องอย่างไร
- 2 ภาพยนตร์นานาชาติเกี่ยวกับโรคระบาดมีการสื่อความหมายแฝงอย่างไร

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่นำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิจัย ทั้งในการนำเข้าสู่ปัญหานำวิจัย และการวิเคราะห์ตีความข้อมูล มี 3 แนวคิด ดังต่อไปนี้

1 แนวคิดเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง (Narration) เป็นแนวคิดว่าด้วยการวิเคราะห์การเล่าเรื่องผ่านองค์ประกอบหลักของเรื่องเล่าต่างๆ Giannetti (1996:320) อธิบายว่า “คือการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราว การทำความเข้าใจองค์ประกอบของเรื่องเล่า และการปะติดปะต่อองค์ประกอบต่างๆ ในภาพรวม” โดยการเล่าเรื่องในภาพยนตร์จะมีองค์ประกอบสำคัญ อาทิ ตัวละคร ความขัดแย้ง ฉาก และการจบเรื่องหรือการคลี่คลายเรื่อง เป็นต้น

2 แนวคิดเกี่ยวกับความหมายแฝง (Subtext) เป็นแนวคิดที่ว่าด้วยการวิเคราะห์สิ่งที่อยู่ภายในเรื่องเล่า ซึ่งโดยทั่วไปเรื่องเล่าจะมีการสื่อความหมายอยู่สองระดับคือ ระดับพื้นผิว และระดับลึก ระดับพื้นผิวคือความหมายที่ปรากฏตามท้องเรื่อง ส่วนระดับลึกนั้นเป็นความหมายที่ต้องอาศัยการตีความ Dick (2005:187) เรียกความหมายระดับพื้นผิวว่า สิ่งที่อยู่บนจอ (the film projected on the screen) และเรียกความหมายระดับลึกว่าสิ่งที่อยู่ภายในจอ (the film projected from the screen)

3 แนวคิดระบาดวิทยา (Pandemic/Epidemiology) เป็นแนวคิดที่อธิบายถึงวิธีการยับยั้งและกำจัดโรคระบาดต่างๆ วีรพจน์ อินทรพันธ์ (2564:2) ระบุว่า “สิ่งสำคัญที่สุดในการควบคุมโรคระบาดคือต้องพยายามทุกวิถีทางเพื่อตัดห่วงโซ่การระบาดให้ได้” ซึ่งแนวคิดระบาดวิทยา ช่วยทำให้ทราบถึงธรรมชาติของโรคต่างๆ (natural history of diseases) ปัจจัยที่ทำให้เกิดโรคต่างๆ (determinants) และ การกระจายของโรคต่างๆ (distribution)

วิธีวิทยาการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) ภาพยนตร์นานาชาติที่เกี่ยวกับโรคระบาด จำนวน 7 เรื่อง ที่เผยแพร่ระหว่างปี ค.ศ. 2000-2020 ได้แก่เรื่อง 28 Days Later (2002) Beat The Drum (2003) Painted Veil (2006) Contagion (2011) The Flu (2013) I Am A Hero (2016) Songbird (2020) โดยมีแหล่งข้อมูล สันนิษฐานการศึกษาเป็นตำราวิชาการ งานวิจัย และหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับโรคระบาด และภาพยนตร์ การวิเคราะห์ข้อมูลนั้นใช้การแสวงหาคำตอบด้วยวิธีแบบอุปนัย โดยอาศัยแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบในการศึกษา สำหรับการนำเสนอผลการวิจัยใช้การพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

1. ภาพยนตร์นานาชาติที่เกี่ยวกับโรคระบาดมีการเล่าเรื่องดังนี้

1.) ตัวละคร สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มย่อยดังต่อไปนี้

1.1 ตัวเอก ตัวละครตัวเอกในภาพยนตร์ชาวไทยนิยมเรียกว่าพระเอกหรือนางเอก หมายถึงผู้มีบทบาทนำในเรื่อง ในภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับโรคระบาดส่วนใหญ่มีตัวเอกเป็นประชาชนธรรมดาที่พยายามเอาตัวรอดจากโรคระบาด ดังปรากฏในเรื่อง 28 Days Later ตัวเอกเป็นผู้ป่วยที่ฟื้นจากไข้ เรื่อง Beat The Drum ตัวเอกเป็นเด็กกำพร้า เรื่อง The Flu ตัวเอกเป็นนักดับเพลิง เรื่อง I Am A Hero ตัวเอกเป็นชายที่ล้มเหลวในชีวิต เรื่อง Songbird ตัวเอกเป็นคนส่งของ

1.2 ผู้ร้าย ภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับโรคระบาดมีผู้ร้ายที่เด่นชัดแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1.2.1 ผู้ร้ายที่เป็นเชื้อโรคระบาด ซึ่งมีสองกลุ่มย่อยได้แก่ ก. เชื้อโรคระบาดที่ทำให้มนุษย์ป่วยไข้ หรือเสียชีวิต ดังปรากฏในเรื่อง Beat The Drum, Painted Veil, Contagion, The Flu และ Songbird ข. เชื้อโรคระบาดที่ทำให้ผู้รับเชื่อมีอาการอาการคุ้มคลั่งดุร้าย มีลักษณะเป็นซอมบี้ (Zombie) ควบคุมตนเองไม่ได้ ไล่ทำร้ายผู้อื่น ซึ่งอยู่ในเรื่อง 28 Days Later และ I Am A Hero 1.2.2 ผู้ร้ายที่เป็นมนุษย์ ผู้ร้ายกลุ่มนี้จะปรากฏตัวอยู่ใน ภาพยนตร์สามลักษณะคือ ก. นักฉวยโอกาส ดังปรากฏในเรื่อง Contagion เรื่อง The Flu และเรื่อง I Am A Hero ข. นักการเมือง ผู้ร้ายที่เป็นนักการเมืองปรากฏในเรื่อง The Flu ค. เจ้าหน้าที่รัฐ คือตัวละครที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังปรากฏในเรื่อง 28 Days Later และเรื่อง Songbird

1.3 ผู้ช่วยเหลือ คือตัวละครที่มีบทบาทคอยช่วยเหลือตัวเอกหรือคอยช่วยเหลือคนอื่นๆ ที่พบมากได้แก่ บุคลากรทางการแพทย์ เช่น แพทย์ พยาบาล นักวิทยาศาสตร์ นักสืบสวนโรค ดังปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง Painted Veil, Contagion, The Flu และ I Am A Hero รองลงมาได้แก่ บุคลากรในองค์กรศาสนาหรือองค์กรการกุศล เช่น บาทหลวง แม่ชีและนักสังคมสงเคราะห์ดังปรากฏในเรื่อง Beat The Drum และ Painted Veil

2.) ความขัดแย้ง จากการศึกษาภาพยนตร์ทั้งหมดปรากฏความขัดแย้งที่ชัดเจนสามลักษณะดังนี้

2.1 ความขัดแย้งระหว่างการควบคุมโรคกับประชาชน พบชัดเจนในภาพยนตร์ 2 เรื่อง คือเรื่อง Contagion และ Painted Veil 2.2 ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน ปรากฏชัดเจนในภาพยนตร์ 3 เรื่อง คือเรื่อง 28 Days Later, The Flu และ Songbird 2.3 ความขัดแย้งระหว่างวิทยาศาสตร์กับประเพณีหรือความเชื่อดั้งเดิม ความขัดแย้งนี้พบในภาพยนตร์ 2 เรื่องคือ Beat the Drum และ Painted Veil

3.) ฉาก (Setting) ฉากในภาพยนตร์สามารถพิจารณาได้เป็น 2 ด้าน คือด้านพื้นที่และด้านเวลา 3.1. ด้านพื้นที่ ภาพยนตร์ที่นำมาศึกษาส่วนใหญ่ มีการนำเสนอพื้นที่เป็น 2 ลักษณะ คือพื้นที่ในเมือง กับพื้นที่นอกเมืองหรือชนบท

โดยภาพยนตร์ส่วนมากมักนำเสนอพื้นที่ทั้งสองแบบในเรื่องเดียวกัน แต่มีการนำเสนอว่า พื้นที่เขตเมืองมักมีการระบาดของโรคอย่างรุนแรง เช่นเรื่อง 28 Days Later, Beat The Drum, The Flu, Contagion, I Am A Hero และ Songbird 3.2 ด้านเวลา ภาพยนตร์ที่นำมาศึกษามีการนำเสนอมิติด้านเวลาเป็นสามลักษณะคือ ปัจจุบัน อดีต และอนาคต โดยภาพยนตร์ส่วนใหญ่เน้นการเล่าเรื่องในช่วงเวลายุคปัจจุบันมากที่สุด ยกเว้นเรื่อง Painted Veil ที่เล่าเรื่องช่วงเวลาในอดีต และเรื่อง Songbird ที่เล่าเรื่องช่วงเวลาในอนาคต

4.) ตอนจบ การจบเรื่อง คือการยุติปัญหาที่ตัวละครเผชิญ หรือเป็นการคลี่คลายความขัดแย้งของเรื่องราว ภาพยนตร์โดยทั่วไปสามารถมีการจบเรื่องได้หลากหลายรูปแบบแต่ภาพยนตร์ที่นำมาศึกษาในงานวิจัยนี้มีการจบเรื่องสองรูปแบบคือ 4.1 จบแบบคลี่คลายมีความสุข (Happy Ending) ได้แก่เรื่อง Beat The Drum, Painted Veil, Contagion, The Flu และ Songbird 4.2 จบแบบคลุมเครือ ได้แก่เรื่อง 28 Days Late และ I Am A Hero

2. ภาพยนตร์นานาชาติที่เกี่ยวข้องกับโรคระบาดมีการสื่อสารความหมายแฝงดังนี้

1.) ความหมายแฝงในมิติของตัวละคร พบว่า ตัวละครหลักในภาพยนตร์มักเป็นประชาชนธรรมดาที่ติดรนต่อสู้อุปสรรคระบาด ระหว่างการดิ้นรนก็จะพบอุปสรรคต่างๆที่ทำให้เสี่ยงอันตรายจากเชื้อโรคมามากขึ้น แต่ในสถานการณ์ที่ต้องเผชิญกับเชื้อโรคระบาด ประชาชนจะได้พบตัวละครผู้ช่วยเหลือ (Helper) ซึ่งมักเป็นแพทย์ พยาบาล หรือบุคลากรทางการแพทย์ ที่มีความรู้เกี่ยวกับโรคระบาดและอุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์ในการต่อกรกับเชื้อโรค ส่วนผู้ร้ายของเรื่องคือเชื้อโรคร้าย และมนุษย์ด้วยกันเองที่มีพฤติกรรมคดโกงหรือใช้อำนาจหน้าที่ไม่เหมาะสม ซึ่งบรรดาตัวละครเหล่านี้ถูกแฝงความหมายว่าเป็นตัวแทนของคนต่างๆที่จะเจอในสถานการณ์โรคระบาดจริงๆ ดังนั้นเมื่อใดก็ตามที่มนุษย์ต้องตกอยู่ในสถานการณ์โรคระบาดก็ควรหาทางหลีกเลี่ยงหรือป้องกันตัวจากบุคคลอันตราย แต่หากต้องการความปลอดภัยจะต้องไปขอความช่วยเหลือจากบุคลากรทางการแพทย์ซึ่งเป็นคนที่ได้รับเชื่อถือมากที่สุดทั้งในภาพยนตร์และในชีวิตจริง ส่วนตัวละครสำคัญอีกกลุ่มหนึ่งในภาพยนตร์ คือผู้ร้ายที่เป็นเชื้อโรคระบาด ซึ่งมีทั้งเชื้อโรคที่มีอยู่จริงสามารถระบุชนิดได้ชัดเจน เช่น เชื้ออหิวาตกโรค ในเรื่อง Painted Veil และ เชื้อ HIV ในเรื่อง Beat The Drum ขณะที่ภาพยนตร์ส่วนใหญ่นำเสนอเชื้อโรคในจินตนาการ ที่บางเชื้อโรคอาจทำให้ผู้ติดเชื้อเกิดการคุ้มคลั่งกลายเป็นซอมบี้ ซึ่งตัวละครเชื้อโรคนี้อธิบายความหมายแฝงว่าโรคระบาดอาจเกิดจากเชื้อโรคที่มนุษย์รู้จักดีโดยเชื้อโรคนี้นั้นหากมีการแพร่เชื้อไม่ข้ามมนุษย์จะหาทางสกัดกั้นได้สำเร็จเพราะมนุษย์มีองค์ความรู้เป็นทุนเดิม แต่สำหรับเชื้อโรคบางชนิด มนุษย์อาจจะยังไม่รู้จักดี ซึ่งหากเกิดการระบาดขึ้นแล้ว มนุษย์จะต้องเผชิญหน้ากับปัญหาใหญ่คล้ายกับในภาพยนตร์ รวมถึงอาจต้องพบกับตัวละครประเภทต่างๆอย่างที่ปรากฏในภาพยนตร์ก็เป็นไปได้

2.) ความหมายแฝงในมิติของความขัดแย้ง จากการศึกษาภาพยนตร์ทั้ง 7 เรื่อง พบความขัดแย้งที่ชัดเจน 3 ลักษณะ คือ ความขัดแย้งระหว่างการควบคุมโรคกับประชาชน ความขัดแย้งระหว่างวิทยาศาสตร์กับประเพณีหรือความเชื่อดั้งเดิม และความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน โดยความขัดแย้งทั้งสามนี้แฝงความหมายที่ว่า เมื่อเกิดปัญหาการระบาดของโรคร้ายแรง จะเกิดผลกระทบทางสังคม ซึ่งความขัดแย้งเหล่านี้จะทำให้เกิดอุปสรรค

ในการระงับโรคหรือควบคุมป้องกันโรค เพราะประชาชนมักจะต่อต้านการควบคุมและเรียกร้องอิสรภาพในการมีความเชื่อหรือศรัทธาในประเด็นดั้งเดิม ซึ่งปัญหาเหล่านี้อาจบานปลายกลายเป็นปัญหาระหว่างรัฐกับประชาชนที่ยากจะแก้ไข สำหรับความขัดแย้งทั้งสามด้านดังกล่าว ไม่ใช่สิ่งที่ยากเกินคาดการณ์ แต่ความยากอยู่ที่การจะหาวิธีลดความขัดแย้งหรือป้องกันความขัดแย้ง เพราะเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อน ซึ่งหากรัฐหรือผู้ที่เกี่ยวข้องไม่สามารถป้องกันหรือลดความขัดแย้งเหล่านี้ได้ ปัญหาที่จะลุกลามบานปลายสร้างผลกระทบมากกว่าที่คิด ปัญหาโรคระบาดอาจจะกลายเป็นเพียงต้นตอของวิกฤติของความขัดแย้งที่ใหญ่กว่า ซึ่งจะลุกลามจนกระทบต่อเสถียรภาพของสังคมโดยรวม

3.) ความหมายแฝงในมิติของฉาก จากการศึกษาภาพยนตร์นานาชาติทั้ง 7 เรื่องพบว่าภาพยนตร์ส่วนใหญ่ มักนำเสนอฉากในเมืองขนาดใหญ่ เช่น ลอนดอน (28 Days Later) ลอสแอนเจลิส (Songbird) โจฮันเนสเบิร์ก (Beat The Drum) และไซล (The Flu) โดยภาพยนตร์อาจมีการนำเสนอพื้นที่นอกเขตเมืองหรือในชนบทด้วย การที่ภาพยนตร์นำเสนอทั้งฉากในเมืองใหญ่ และฉากนอกเขตเมือง ก็เพื่อสื่อสารให้เห็นว่าโรคระบาดสามารถแพร่กระจายไปได้ทุกที่ แต่ในพื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่นจะมีผู้ติดเชื้อจำนวนมากว่า ดังนั้นการรับมือหรือป้องกันโรคระบาดในเขตเมืองจึงยุ่งยากซับซ้อนกว่าพื้นที่นอกเมือง ส่วนการนำเสนอช่วงเวลาในภาพยนตร์ มักเน้นช่วงเวลาในยุคร่วมสมัยมากกว่าช่วงเวลาอื่นๆ โดยมีเพียงเรื่อง Painted Veil เรื่องเดียวที่นำเสนอเกี่ยวกับโรคระบาดในอดีต ภาพยนตร์เรื่องนี้สื่อความหมายแฝงว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์คือสิ่งที่จะช่วยให้นักวิทยาศาสตร์สามารถผ่านพ้นโรคระบาดมาได้ ส่วนเรื่อง Songbird มีการนำเสนอการระบาดของโรคในช่วงเวลาแห่งอนาคต แต่ก็ยังเป็นเวลาที่ห่างจากปัจจุบันมากนัก โดยภาพยนตร์สื่อความหมายแฝงว่าเชื้อโรคไวรัสโคโรนาจะมีการกลายพันธุ์จากสายพันธุ์ที่ระบาดในปี ค.ศ. 2020 และมนุษย์จะต้องต่อสู้กับโรคระบาดไปอีกหลายปี โดยในอนาคต สังคมมนุษย์จะพึ่งพาเทคโนโลยีมากขึ้นเพื่อรับมือกับโรคระบาดต่างๆ

4.) ความหมายแฝงในมิติของตอนจบภาพยนตร์นานาชาติที่นำมาศึกษา แม้ตัวละครหลักจะมีการเผชิญหน้ากับโรคระบาดที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่มีคล้ายกันคือการจบเรื่อง โดยภาพยนตร์ส่วนใหญ่มักจะจบเรื่องโดยให้มนุษย์หรือตัวละครเอกมีความหวังว่าเขาจะรอดจากปัญหาที่เผชิญอยู่ได้ ซึ่งจากการวิเคราะห์ภาพยนตร์ทั้ง 7 เรื่องพบว่า มีสองเรื่องที่น่าเสนอตอนจบด้วยให้ตัวละครรอดพ้นจากโรคระบาดได้ชั่วคราว ได้แก่เรื่อง 28 Days Later และ I Am A Hero ส่วนภาพยนตร์เรื่องอื่นๆต่างล้วนนำเสนอตอนจบด้วยการค้นพบยา วัคซีน หรือหนทางป้องกันโรคได้ เช่นเรื่อง Beat The Drum ที่เล่าเรื่องถึงหนทางช่วยคลี่คลายสถานการณ์โรคเอดส์ในเมืองหลวงของแอฟริกาใต้ เรื่อง The Flu ที่ตอนจบของเรื่องมีการค้นพบว่า ภูมิคุ้มกันโรคจากประชาชนบางคนสามารถนำไปพัฒนาเป็นวัคซีนหรือเวชภัณฑ์ที่จะต่อสู้กับโรคระบาดได้ เรื่อง Painted Veil จบเรื่องโดยให้นายแพทย์สามารถป้องกันและลดการระบาดของโรคในชุมชนได้ เรื่อง Contagion จบเรื่องโดยแสดงให้เห็นถึงการค้นพบวัคซีนสำหรับป้องกันโรคระบาดได้สำเร็จ ส่วนเรื่อง Songbird มีตอนจบที่แสดงให้เห็นว่า มีบางเมืองที่รอดพ้นจากภัยโรคระบาดเพราะมีการบริหารจัดการที่ดีในการรับมือกับโรคระบาด ทำให้เมืองแห่งนั้นเป็นเสมือนทางรอดของมวลมนุษยชาติ หากวิเคราะห์การจบเรื่องของภาพยนตร์ส่วนใหญ่ที่มีการเสนอภาพว่ามีการค้นพบยา วัคซีน หรือแนวทางควบคุมโรคในท้ายที่สุด แท้จริงคือการสื่อสารความหมายแฝงที่มุ่งสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อมนุษย์พบวิกฤติหรือประสบภัยโรคระบาดแล้ว มนุษย์จะสามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จ เพราะมนุษย์มีสติปัญญาและความสามารถที่จะต่อสู้กับวิกฤติต่างๆได้ เพียงแต่การแก้ไขและต่อสู้กับโรคระบาดนั้นอาจต้องใช้เวลาในการพัฒนาตัวยา พัฒนาวัคซีน หรือปรับปรุงระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งทั้งหมดนี้ก็จะไม่เกิดขึ้นถ้าหากประชาชนจะเอาชัชนะอุปสรรคต่างๆได้ ผู้ชมจึงควรมีความหวังและเชื่อมั่นในความสามารถของมนุษย์ที่จะผ่านพ้นโรคระบาดไปได้

อภิปรายผล

1.) ภาพยนตร์นานาชาติที่เกี่ยวกับโรคระบาดมีการเล่าเรื่องในลักษณะที่สอดคล้องกันหลายด้าน โดยเฉพาะองค์ประกอบหลักสี่ด้านจะมีลักษณะร่วมกันชัดเจน กล่าวคือ ภาพยนตร์ทุกเรื่องจะมีตัวละครเอกเป็นเหยื่อของโรคระบาด ส่วนใหญ่คือประชาชนธรรมดา มีตัวละครผู้ช่วยคอยแก้ปัญหาโรคระบาด ซึ่งส่วน

มากเป็นนักวิทยาศาสตร์หรือบุคลากรทางการแพทย์ ส่วนผู้ร้ายของภาพยนตร์มักเป็นมิชชันนารีที่ฉกฉวยเอาสถานการณ์โรคระบาดมาหาผลประโยชน์ใส่ตน โดยมีเชื้อโรคเป็นผู้ร้ายสำคัญที่ทำให้ผู้ติดเชื้อเจ็บป่วย เสียชีวิต หรือคัมคั่ง ภาพยนตร์ทุกเรื่องจะเล่าถึงความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับแนวทางการควบคุมโรค ความขัดแย้งระหว่างรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน รวมถึงความขัดแย้งระหว่างวิทยาศาสตร์กับความเชื่อและประเพณีต่างๆ ส่วนฉากในภาพยนตร์มักจะเล่าให้เห็นสถานการณ์วิกฤติในพื้นที่เขตเมืองที่รุนแรงกว่าพื้นที่นอกเมือง ส่วนช่วงเวลาในการดำเนินเรื่อง ภาพยนตร์มักเน้นเหตุการณ์ในยุคปัจจุบันเพื่อให้ผู้ชมมีความรู้สึกร่วมกับสถานการณ์ในเรื่อง แต่มีภาพยนตร์ส่วนน้อยที่เล่าเรื่องโรคระบาดในอดีตและในอนาคต ขณะที่ตอนจบของภาพยนตร์ส่วนใหญ่เน้นการจบเรื่องโดยให้ตัวละครสามารถผ่านพ้นปัญหาไปได้และพบความสุขในตอนท้ายเรื่อง ขณะที่บางเรื่องจบแบบคลุมเครือ แต่ก็ทิ้งท้ายให้ตัวละครพอมีความหวังอยู่บ้าง

การที่บรรดาศัพท์ประกอบต่างๆ ในภาพยนตร์ที่นำมาศึกษามีลักษณะที่สอดคล้องร่วมกันนั้นสามารถอธิบายได้ว่าเกิดจากปัจจัยเชิงเทคนิคในการเล่าเรื่องของสื่อภาพยนตร์ ที่ต้องใช้กลวิธีการเล่าเรื่องให้ภาพยนตร์น่าติดตามโดยอิงกับขนบภาพยนตร์เล่าเรื่อง (narrative film) ที่ผู้ชมคุ้นเคยเป็นหลัก แม้ภาพยนตร์จะพยายามถ่ายทอดเรื่องราวให้สมจริงด้านการระบาดของโรค โดยมีตัวเชื้อโรคที่แตกต่างกันพอควร แต่สำหรับองค์ประกอบหลักอื่นๆ ในการเล่าเรื่องกลับไม่ได้แปลกใหม่ การดำเนินเรื่องก็สามารถคาดเดาได้ไม่ยาก จึงทำให้ภาพยนตร์ทั้งหมดมีลักษณะเป็นไปตามสูตรสำเร็จ (formula) สอดคล้องกับที่ Berger (1995:18) ระบุไว้ว่า “สูตรสำเร็จจะสัมพันธ์กับขนบที่พบบ่อยๆ เช่น สถานที่ เวลา ลักษณะตัวละคร พระเอก ผู้ร้าย เป็นต้น”

อย่างไรก็ดี ภาพยนตร์นานาชาติที่เกี่ยวกับโรคระบาดที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ ถือว่ามีส่วนที่แตกต่างกันอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะด้านความสมจริงและการเร้าอารมณ์ โดยหากจำแนกชนิดของเรื่องเล่าแบ่งตามประเภทภาพยนตร์ หรือที่เรียกกันว่า Genre จะพบว่าสามารถแบ่งภาพยนตร์ได้เป็นสามกลุ่ม กลุ่มแรกคือภาพยนตร์ชีวิต (Drama) กลุ่มนี้เน้นความสมจริงมาก ทว่าการเล่าเรื่องไม่เน้นความระทึกใจ ได้แก่เรื่อง Beat The Drum และ Painted Veil ส่วนกลุ่มที่สองคือสยองขวัญ (Horror) กลุ่มนี้มีความสมจริงน้อยที่สุดแต่เน้นจินตนาการและความตื่นเต้น ได้แก่เรื่อง 28 Days Later และ I Am A Hero ขณะที่กลุ่มที่สามคือแนวระทึกใจ (Thriller) กลุ่มนี้มีความสมจริง และมีการเล่าเรื่องที่เน้นความระทึกใจเป็นสำคัญ ได้แก่เรื่อง Contagion, The Flu และ Songbird ซึ่งความหลากหลายของประเภทภาพยนตร์นี้สามารถอธิบายได้ว่าปัญหาโรคระบาดเป็นปัญหาของมวลมนุษยชาติ ดังนั้นไม่ว่าภาพยนตร์ประเภทใดก็สามารถเล่าเรื่องเกี่ยวกับโรคระบาดได้ เพราะสารัตถะแท้จริงของภาพยนตร์ทุกเรื่องคือการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับพิษภัยของโรคระบาดแก่ผู้ชมควบคู่ความบันเทิง โดยความหมายอันลึกซึ้งของภาพยนตร์ถูกแฝงไว้ในองค์ประกอบต่างๆ ของเรื่องเล่าที่รอคอยให้มีการวิเคราะห์ตีความกันอีกชั้นหนึ่ง สอดคล้องกับที่ Belton (2005:410) กล่าวไว้ว่า “สิ่งที่ผู้ชมควรทำอย่างยิ่งก็คือ ต้องรู้ว่าผู้ผลิตภาพยนตร์กำลังทำอะไร และทำไปทำไม”

2.) ภาพยนตร์นานาชาติที่เกี่ยวกับโรคระบาดสื่อความหมายแฝงที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ชมและสังคมดังนี้

2.1 ตัวละครในภาพยนตร์สื่อความหมายแฝงถึงลักษณะของผู้คนในสังคมยุคโรคระบาด ภาพยนตร์ที่นำมาศึกษาส่วนมากสื่อสารให้เห็นว่า ตัวละครในภาพยนตร์นั้นเป็นตัวแทนของกลุ่มบุคคลที่จะพบเจอได้จริงในสถานการณ์โรคระบาด และเมื่อพิจารณาว่าภาพยนตร์สามารถเป็นเครื่องมือสร้างความตระหนักแก่ประชาชนได้ สิ่งที่ภาพยนตร์อยากบอกให้ผู้ชมตระหนักถึงก็คือ บุคลากรทางการแพทย์คือที่พึ่งพาของประชาชน บุคคลที่จะสร้างปัญหาในสถานการณ์วิกฤติคือนักฉวยโอกาสที่จะนำเอาสถานการณ์โรคระบาดมาแสวงหาประโยชน์ส่วนตน ขณะที่นักการเมืองเมื่อทำงานในภาวะวิกฤติพวกเขาจะมีได้ทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาให้ผ่านพ้นไปเท่านั้น แต่นักการเมืองมักจะคำนึงถึงคะแนนเสียงหรือความนิยมจากประชาชนเป็นสำคัญด้วย ซึ่งการคำนึงถึงคะแนนนิยมทางการเมืองมากเกินไปอาจนำไปสู่การตัดสินใจที่ผิดพลาดได้

สำหรับตัวละครผู้ร้ายนั้น ภาพยนตร์ได้แฝงความหมายไว้อย่างน่าสนใจ โดยผู้ร้ายที่เป็นเชื้อโรคจะปรากฏตัวในภาพยนตร์เป็นสองรูปแบบ แบบแรกคือเชื้อโรคที่เรารู้จักดี ได้แก่เชื้ออหิวาตกโรค ในเรื่อง Painted Veil เชื้อ HIV ในเรื่อง Beat The Drum และ เชื้อไข้หวัดนก H5N1 ในเรื่อง The Flu ส่วนแบบที่สองนั้นคือเชื้อโรคสมมติที่อ้างอิงจากเชื้อโรคที่มีอยู่จริง โดยปรากฏในเรื่อง 28 Days Later ที่เชื้อโรคในภาพยนตร์แฝงความหมายถึงเชื้ออีโบล่าที่เคยระบาดในประเทศคองโก ดังที่ Boyle (2017) ผู้กำกับภาพยนตร์เรื่องนี้ได้กล่าวถึงเชื้อโรคระบาดในภาพยนตร์ไว้ว่า “มันไม่ได้มีพื้นฐานจากโรคเอดส์ แต่จะเหมือนกับอีโบลามากกว่า ลักษณะของเชื้อในภาพยนตร์จะมีพื้นฐานมาจากเชื้ออีโบลามากกว่า” ส่วนเรื่อง Contagion เชื้อโรค MEV-1 ในภาพยนตร์แฝงความหมายถึงเชื้อ Nipah Virus ที่มีอยู่จริง ซึ่งเว็บไซต์ BBC.Com (2020) ได้เขียนถึงเรื่องนี้ไว้ว่า “ไวรัส MEV-1 แดงขึ้นโดยเอาตามไวรัสที่มีอยู่จริงที่ชื่อ Nipah” ส่วน Centers for Disease Control and Prevention (2021) กล่าวถึงเชื้อโรคนี้ว่า “Nipah Virus เป็นที่รู้จักกันในฐานะเป็นต้นเหตุของการเจ็บไข้ในสุกรและมนุษย์” ขณะที่เรื่อง Songbird เชื้อโรคโควิด - 23 ในภาพยนตร์แฝงความหมายถึง เชื้อโควิด-19 โดยภาพยนตร์เรื่องนี้ถูกสร้างขึ้นขณะเกิดการระบาดของโรคโควิด-19 ทั่วโลก และผู้สร้างได้แรงบันดาลใจมาจากการระบาดของโรคโควิด-19 จริงๆ

สำหรับตัวละครซอมบี้ เป็นอีกหนึ่งตัวละครสำคัญที่มีการสื่อความหมายแฝงไว้อย่างน่าสนใจ โดยซอมบี้ปรากฏในภาพยนตร์สองเรื่องคือ 28 Days Later และ I Am A Hero ซอมบี้ในภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องนี้มีความหมายแฝงถึงผู้ติดเชื้อโรคระบาดต่างๆ อาการร้ายของซอมบี้สะท้อนความรุนแรงของเชื้อโรคที่เปลี่ยนแปลงผู้รับเชื้ออย่างฉับพลัน ในวงวิชาการด้านภาพยนตร์วิเคราะห์กันว่าการผลิตภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องซอมบี้มีนัยแฝงถึงการวิตกกังวลภัยร้ายที่ทำลายมนุษยชาติ ที่รวมถึงโรคระบาดด้วย ดังที่ แดเนี่ยล เดรเซนเนอร์ (2560:149) ได้กล่าวไว้ “ภาพยนตร์ซอมบี้จะสัมพันธ์กับช่วงเวลาที่มีสงคราม การถดถอยทางเศรษฐกิจ โรคระบาด หรือความไม่เป็นสุขโดยทั่วไป” และสอดคล้องกับที่ อลงกรณ์ คล้ายสีแก้ว (2556:129) ถ่ายทอดบทสัมภาษณ์ของ แดนนี่ บอยล์ ผู้กำกับภาพยนตร์เรื่อง 28 Days Later ไว้ว่า “มันบังเอิญสะท้อนสภาวะตั้งเครียดบนโลก ความหวาดระแวงของโลก ความปลอดภัยและความอ่อนแอของเราหนึ่งในเหตุผลที่หนังประสบความสำเร็จ เพราะมันสะท้อนอารมณ์ตอนนั้นออกมา”

2.2 ความขัดแย้งในภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับโรคระบาดสะท้อนความขัดแย้งจริงทางสังคม ความขัดแย้งในภาพยนตร์ประมวลได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือความขัดแย้งระหว่างการควบคุมโรคกับประชาชน ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน ความขัดแย้งระหว่างวิทยาศาสตร์กับประเพณี ความเชื่อ ซึ่งความขัดแย้งทั้งสามประเด็นนี้สามารถเทียบเคียงกับสถานการณ์จริงของโรคระบาดโควิด 19 ที่ระบาดหนักทั่วโลกช่วงปี 2563-2564 ได้อย่างมีนัยสำคัญ เพราะเหตุการณ์ในภาพยนตร์มีความสอดคล้องกับความขัดแย้งในหลายประเทศ จนทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตภาพยนตร์ได้มองเห็นประเด็นความขัดแย้งดังกล่าวแล้ว จากประสบการณ์หรือการค้นคว้าข้อมูล จนทำให้สามารถคาดการณ์ได้ว่า เมื่อเกิดการระบาดของโรคในสังคมใดๆ ก็จะมีปัญหาข้างต้นตามมาอย่างแน่นอน เพราะความขัดแย้งดังกล่าวเกิดจากธรรมชาติของมนุษย์ที่ไม่ขึ้นชอบการบังคับควบคุมให้ทำสิ่งต่างๆ จนนำไปสู่ความขัดแย้งกับมาตรการการควบคุมโรคกับประชาชน ขณะที่ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน ก็เป็นผลส่วนหนึ่งที่จะเกิดตามมาจากมาตรการต่างๆ ที่รัฐเรียกร้องให้ประชาชนปฏิบัติ โดยประชาชนบางกลุ่มจะออกมาต่อต้าน ขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่รัฐเองบางส่วนก็อาจจะมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมหรือปฏิบัติหน้าที่เกินเลยจนทำให้เกิดการกระทบกระทั่งกับประชาชนได้เช่นกัน ส่วนความขัดแย้งระหว่างวิทยาศาสตร์กับประเพณีความเชื่อของประชาชน มักเกิดขึ้นในทุกสังคม หากมีการเปลี่ยนแปลงแนวประเพณี หรือรู้ถอนระบบความเชื่อเดิม

ย่อมทำให้ประชาชนบางกลุ่มที่เคร่งครัดอาจไม่พึงพอใจหรือแสดงการคัดค้านต่อต้าน ดังนั้นบรรดาความขัดแย้งทั้งหลายที่แสดงออกในภาพยนตร์ แท้จริงคือสิ่งที่มนุษย์จะประสบพบเจอเมื่อเกิดการระบาดของโรคแทบทุกครั้ง ดังนั้นหากผู้ชมหรือสังคมได้เรียนรู้จากประวัติศาสตร์ หรือจากการวิเคราะห์ภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับโรคระบาด ก็จะสามารถวางแผนรับมือหรือเตรียมการแก้ไขความขัดแย้งต่างๆได้ล่วงหน้า

2.3 ฉากในภาพยนตร์สื่อความหมายแฝงถึงพื้นที่การระบาดของโรคในสังคมจริงที่จะกินพื้นที่กว้างขวางทั้งในเขตเมืองและชนบท โดยภาพยนตร์หลายเรื่องมักแสดงให้เห็นตัวละครหลบหนีจากเมืองไปสู่ชนบทหวังจะหลุดพ้นจากภัยโรคระบาด แต่เมื่อไปยังพื้นที่ชนบทกลับพบว่าโรคระบาดได้แพร่ไปถึงทุกพื้นที่แล้ว อันสะท้อนถึงความรุนแรงของโรคระบาดที่ยากแก่การควบคุม ขณะเดียวกันภาพยนตร์ที่นำมาศึกษามักมีการนำเสนอว่าพื้นที่ควบคุมโรคจะมีความวุ่นวายโกลาหล และเป็นพื้นที่ที่น่ากลัวสำหรับประชาชน เพราะพื้นที่ดังกล่าวเต็มไปด้วยอันตรายจากเชื้อโรค จากนักขวยโอกาส และจากการจัดการที่ขาดประสิทธิภาพ เมื่อมีผู้ติดเชื้อจำนวนมากมารวมตัวกันในบริเวณจำกัดจะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้คน ขณะเดียวกันรัฐอาจไม่สามารถดูแลพื้นที่ข้างต้นได้อย่างทั่วถึงจึงทำให้ผู้ติดเชื้อต่างๆพยายามหลบหนีและสถานการณ์อาจขยายไปสู่ความรุนแรงต่าง ๆ นานาได้ ดังปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง The Flu และ Songbird ส่วนมิติด้านเวลาในภาพยนตร์นั้น ภาพยนตร์ส่วนใหญ่จะเน้นการเล่าเรื่องในยุคปัจจุบัน เพราะสามารถสร้างความรู้สึกร่วมกับผู้ชมได้ดี ขณะที่บางเรื่องเล่าเรื่องในอดีตที่แพทย์ที่สามารถใช้องค์ความรู้ด้านระบาดวิทยาและวิทยาศาสตร์ต่อสู้กับโรคระบาดอย่างได้ผล เช่นเรื่อง Painted Veil ส่วนเรื่อง Songbird มีการเล่าเรื่องในยุคอนาคตอันใกล้ที่สื่อความหมายแฝงได้สอดคล้องกับสภาพจริงของสังคมยุคปัจจุบันมาก เพราะภาพยนตร์ฉายภาพสังคมในอนาคตปี ค.ศ. 2024 ที่โรคโควิดเกิดการกลายพันธุ์ มนุษย์จะดำเนินชีวิตท่ามกลางโรคระบาดโดยพึ่งพาเทคโนโลยีอย่างมาก โทรศัพท์มือถือสามารถใช้วัดอาการของโรคได้ ทุกบ้านจะมีตู้ฆ่าเชื้อโรคเป็นอุปกรณ์ประจำกันทุกบ้าน ผู้ที่มีเทคโนโลยีมากกว่าคนอื่นจะเป็นผู้ได้เปรียบบุคคลอื่น ขณะเดียวกันภาพยนตร์ยังแฝงความหมายว่าห้วงเวลาในอนาคตมนุษย์จะจัดระเบียบสังคมด้วยภูมิคุ้มกัน ผู้มีภูมิคุ้มกันจะสามารถใช้ชีวิตอย่างอิสระและปลอดภัยกว่า ซึ่งความหมายแฝงข้อนี้ได้ชี้ให้ผู้ชมตระหนักถึงสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 ในปัจจุบัน ที่ทุกประเทศต่างพยายามสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประชาชนด้วยการระดมฉีดวัคซีน วัคซีนจึงเป็นของจำเป็นและหายากกระทั่งทำให้เกิดการแย่งชิงกันทั้งในระดับนานาชาติและระดับปัจเจกชน ดังปรากฏในข่าวรายวันของไทยและนานาชาติที่ถูกเผยแพร่อย่างกว้างขวาง

2.4 การจบเรื่องในภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับโรคระบาดมักสื่อความหมายแฝงถึงระยะเวลาในการต่อสู้หรือเผชิญหน้ากับโรคระบาดที่จะกินยาวนานและยากจะจบลงในช่วงสั้นๆ ดังนั้นประชาชนจะต้องเรียนรู้และปรับตัวให้สามารถใช้ชีวิตในยามวิกฤติได้อย่างไม่ประมาท โดยภาพยนตร์ทุกเรื่องที่นำมาศึกษาชี้ให้เห็นว่าเมื่อใดก็ตามที่มนุษย์เกิดความประมาท ไม่ป้องกันโรค หรือหละหลวมในการดำเนินชีวิตก็จะนำมาซึ่งความสูญเสีย นอกจากนี้ภาพยนตร์ทุกเรื่องยังสื่อความหมายแฝงว่า มนุษย์ไม่ควรหมดความหวังในการเผชิญกับโรคต่างๆ เพราะมนุษย์ยังมีอนาคตและความสุขที่รออยู่ข้างหน้า ขอเพียงต้องอดทนและปรับตัวให้ได้ เหมือนเช่นที่ภาพยนตร์หลายๆเรื่องได้จบเรื่องราวลงอย่างมีความสุขและมีความหวัง เพราะตัวละครต่างอดทนและไม่หมดหวังจากการศึกษาภาพยนตร์นานาชาติที่เกี่ยวกับโรคระบาดพบว่าบรรดาองค์ประกอบต่างๆในการเล่าเรื่องที่แสดงออกในภาพยนตร์ทั้งหมด แท้จริงคือการสื่อความหมายโดยนัยถึงสิ่งที่มนุษย์จะประสบพบเจอเมื่อเกิดวิกฤติโรคระบาดแทบทุกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นตัวละคร พื้นที่ เวลา ความขัดแย้ง หรือแม้แต่การยุติเรื่องราว ล้วนสามารถเกิดขึ้นได้จริง ดังนั้นหากผู้ชมหรือสังคมได้เรียนรู้จากสื่อมวลชน หรือจากการศึกษาตีความในภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับโรคระบาด ก็จะช่วยให้มนุษย์สามารถวางแผนรับมือหรือเตรียมการแก้ไขความเสียหายต่างๆจากโรคระบาดได้อย่างแน่นอน

ข้อเสนอแนะสำหรับสังคมไทย

- 1 ภาครัฐสามารถนำประเด็นปัญหาที่พบในงานวิจัยไปวางแผนป้องกันความขัดแย้งต่างๆในสังคม หรือนำไปเป็นแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพในการรับมือกับโรคระบาดที่กำลังเกิดขึ้นหรืออาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้
- 2 หน่วยงานสาธารณสุขและบุคลากรทางการแพทย์สามารถนำข้อค้นพบในงานวิจัยไปปรับใช้ในการดำเนินงานด้านการป้องกันโรคระบาดได้ โดยเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับการรับมือกับโรคระบาดของนานาชาติ
- 3 ภาคประชาชนสามารถนำแนวทางที่ได้จากงานวิจัยไปใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อป้องกันโรคระบาดหรือเพื่อลดความขัดแย้งในสังคมได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

- 1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้และการตีความของผู้ชมที่มีต่อการนำเสนอของภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับโรคระบาดเพื่อให้ทราบว่าประชาชนสามารถอ่านความหมายแฝงจากผู้ผลิตภาพยนตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด
- 2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวละครโทรทัศน์หรือซีรีส์นานาชาติที่เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคต่างๆเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการโรคระบาดของนานาชาติผ่านสื่อละครโทรทัศน์และซีรีส์

บรรณานุกรม

- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข (2564) รายงานสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019. สืบค้นจาก <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/file/situation/situation-no576-010864.pdf>
- แกรม มูเนียร์ (2563) ข้อมูลสถิติ. *National Geographic*. 20(8),53
- แดเนียล เดรชเนอร์ (2560) *ทฤษฎีการเมืองระหว่างประเทศและขอมบี้*. (ธรรมชาติ กรีอักษร แปล) กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- วีรพจน์ อินทรพันธ์ (2564, 8 สิงหาคม) ระลอกใหม่ ณ แดนมังกร. *ไทยรัฐ*.น.2.
- สุเจน กรรพฤทธิ์ (2563) ประวัติศาสตร์โรคระบาดในอุษาคเนย์. *สารคดี*. 423(6), 73
- อลงกรณ์ คล้ายสีแก้ว (2556, มิถุนายน) *Zombie Apocalypse*. *Filmax*. 6(72),129
- BBC.Com (2563) *ไวรัสโคโรนา : “คอนเทเจียน สัมผัสล้างโลก” ภาพยนตร์จากทศวรรษที่แล้วกลับมาฮิต หลังการระบาดของโควิด-19*. สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/international-51835269>
- Belton, John (2005) *American Cinema/ American Culture*. Boston: McGraw-hill
- Berger, Arther Asa (1995) *Cultural Criticism*. London : Sage.
- Boyle, Danny (2017) *28 Days Later : An Interview with Danny Boyle(2003)* retrieved from <https://scrapsfromtheloft.com/2017/06/05/28-days-later-an-interview-with-danny-boyle-2003/>
- Centers for Disease Control and Prevention (2021) *Nipah Virus(NiV)* retrieved from [https://www.cdc.gov/vhf/nipah/index.html#:~:text=Nipah%20virus%20\(NiV\)%20is%20a,illness%20in%20pigs%20and%20people.](https://www.cdc.gov/vhf/nipah/index.html#:~:text=Nipah%20virus%20(NiV)%20is%20a,illness%20in%20pigs%20and%20people.)
- Dick, Bernard F. (2005) *Anatomy of Film*. Boston : Bedford / St.Martin's
- Giannetti, Louis. (1996) *Understanding Movies*.New Jersey : Prentice Hall.